

сквозь молодую листву виден был весь сад с его эстрадой, столиками и качелями (А. Чехов).

Таким образом, классификация сложных предложений опирается на соположение средств связи предикативных частей и синтаксических значений. При дифференциации сложных предложений используются количественные и качественные критерии их деления, связанные как с их структурой, так и с семантикой.

Література

1. Белошапкова В. А. Современный русский язык. Синтаксис. 3-е изд., испр. и доп. Москва: Высшая школа, 1989. 342 с.

2. Валгина Н. С. Современный русский язык. Синтаксис: учеб. пособие для студ. вузов. 4-е изд., испр. и доп. Москва: Высшая школа, 2003. 416 с.

3. Маторина Н., Вершинина А. К вопросу о классификации сложных предложений. *Теоретичні й прикладні проблеми сучасної філології*. Випуск 8. Частина I. 2011. С. 192–199.

4. Синтаксис: Систематизированный терминологический словарь. URL: <https://studfile.net/preview/3912107/page:20/>

5. Синтаксис современного русского языка: учебник для филологических специальностей университетов СНГ / Г. Н. Акимова, С. В. Вяткина, В. П. Казаков, Д. В. Руднев; под ред. С. В. Вяткиной. Санкт-Петербург: Факультет филологии и искусств СПбГУ, 2008. 347 с.

Чешко А. В.,

магістрант,

Бердянський державний педагогічний університет,
науковий керівник – канд. філол. наук, доцент **О. А. Крижко**

МОРФОЛОГІЧНА АНТОНІМІЯ ТА ЇЇ СТИЛІСТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ В УКРАЇНСЬКІЙ ПОЕЗІЇ ХХ СТОЛІТТЯ

Актуальність дослідження зумовлена потребою комплексного семантико-стилістичного аналізу антонімів, зафіксованих в українських поетичних текстах ХХ століття, зокрема їх морфологічних та стилістичних особливостей.

Мета роботи – проаналізувати стилістичні та морфологічні особливості антонімів в українській поезії ХХ століття.

Досліджуючи антоніми в українській поезії ХХ ст., можна помітити, що найчастіше вони представлені іменниковими та дієслівними антонімічними парами, рідше – прикметниковими та прислівниковими, а також числівниковими, займенниковими та прийменниковими. Наприклад:

а) іменникові антонімічні пари: *У палацах пишних – не в печері – / Варвари космічної доби / Мріють дати людству на вечерю / Атомні опеньки і гриби* [6, 41]; *Але правди в брехні не розмішуй. / Не ганьби все підряд без пуття...* [5, 83]; *Так, ти вгадав, знак Виродження – Ти, / А не Відродження, такий підлотний вирід...* [2, 262]; *На терезах життя і смерті ми, / І хтось один з них переважить...* [1, 513].

б) дієслівні антонімічні пари: *Коли грозує далеч неокрая / У передгроззі дикім і німім, / Я твоїм ім'ям благословляю, / Проклинаю іменем твоїм* [6, 72]; *І буду нерозумно обридати, / І недоречно скиглити чомусь, / Але, як треба буде заридати, Я горемично, тупо засміюсь* [6, 105]; *Купувати її (мову) не можна / Або нею торгувати; Її часто мають бідні / І частіше, ніж багаті* [1, 507]; *Віддай усе, що взяв, і освятись. Ще більше, ніж узяв, зумій віддати* [3, 164]; *Планета сива над віками крутиться, / Линяють дні, і пахне сіножать. / Усе живе будується і крушиться... / І тільки їм призначено лежать* [3, 119];

в) прикметникові антонімічні пари: *Інші ходитимуть люди, / Інші кохатимуть люди – Добрі, ласкаві і злі* [5, 70]; *Обридлива яка ти! І непримирлива яка! І що ясніший я, то мушу усе темнішу тіль тягти...* [4, 117];

г) прислівникові антонімічні пари: *Тепер ви знов, позв'язувавши кості, / Торгуєте і оптом, і вроздріб...* [6, 40]; *Там, у степу, схрестилися дороги, / Немов у герці дикому мечі, / І час неспинний, стиснувши остроги, / Над ними чвалить вранці і вночі* [6, 85]; *Тумани линуть вгору, вгору. / А хмари – вниз* [7, 22]; *Так много записалося в поети, і так мало... поетів. / Так мало кольорів, і так густо фарби!* [3, 173];

г) числівникові антонімічні пари: *Те, що кидали ви, як намисто, Мільонам красунь до ніг, / Я в душі недоторканно чистим / Для одної для неї зберіг* [6, 51]; *На світі безліч таких, як я. Та я, їй-богу, один* [6, 108].

У досліджуваній поезії зафіксовано невелику кількість займенникових антонімічних пар. Переважно такі антонімічні пари вживаються в інтимній ліриці, наприклад: *І ти ясна, і я прозорий* [6, 104]; *Ну чим я себе розважу? / Мені не пробачиш ти...* [6, 97]; *Живу не лише за себе, / Я мушу жити й за них* [5, 20].

Кількість прийменникової антонімії невелика, але вона засвідчується досліджуваними поетичними творами: *Я живу з тобою і для тебе, / Вийшов з тебе, в тебе перейду* [6, 40]; *Так і ступити без них не міг би / Так би із ними ділився надіями* [5, 82]. Прийменникова антонімія дає можливість поетам ще більше увиразнити мову. Вона виконує важливу структурно-синтаксичну функцію в українській поезії ХХ ст. Проте необхідно зазначити, що не всі вчені вважають прийменникові антоніми за окрему групу або й зовсім не визнають прийменникові протиставлення.

У поетичних творах вживаються не лише протиставлення окремого слова слову. Наявні також випадки протиставлення слова парі слів або його вираження словосполученням. Яскравим прикладом такого явища є уривок із поезії В. Симоненка «Тиша і грім», де автор протиставляє слову *щастя* п'ять слів-синонімів, і кожне з них ми можемо розглядати як антонім до першого: *Чому смуток з тобою поруч / Часто ходить у світлі дні? / Певне, є в тебе біль і горе,*

*/ Невідомі зовсім мені. / Хоч на **щастя** життя багате, / Але кожну людину ждуть / І печалі, і сум, і втрати, / І не можна їх обминуть [6, 46].*

Встановлюються також антонімічні відношення між словом та словосполученням (здебільшого поєднання іменника та прикметника синтаксичним зв'язком узгодження): *Ми думаєм про вас. В погожі літні ночі, / В морозні ранки і в вечірній час, / І в свята гомінкі, і в дні робочі / Ми думаємо правнуки про вас [6, 25].*

В українській поезії ХХ ст. спостерігається використання синонімічної антонімії. Поети вміло використовують це протиставлення, замінюючи один із членів синонімом: *День, коли мене родила мати, / Для життя, для **щастя**, для **бід** [6, 69]; *Ти прийшла і **щастя**, і **лихо**, / Поважала мій труд і ніт... [6, 16].**

Наведені вище різні класи та типи антонімів зараховують до так званої одночастиномовної антонімії. Однак у поетичних творах має місце й міжчастиномовна антонімія. Це антонімічні відношення між словами, що відносяться до різних частин мови: *Один* волає: «Зупинись ! Не треба !» / *Штовхає інший*: «Не впиняйся, ні» [6, 102]. У цьому контексті антонімічна пара виражена числівником та займенником.

Наявне також і синонімічне протиставлення, члени яких є різними частинами мови:

а) іменник – прислівник: *Якщо того, що в **мріях** маю, / Хоч краплю **мати наяву** [6, 84];*

б) іменник – прикметник: *Ти для мене не тільки **мрія**, / Я живою тебе **люблю** [6, 165]; *Але їм тільки **сняться** крила, / **Наяву** ж – вони зовсім без крил [6, 174].**

в) субстантивний прикметник – іменник: ***Смертні** вам **безсмертя** дарували / **Смертні** вам **продовжили** життя [6, 90].* Ця антонімічна пара використана поетом для більшого контрасту, для увиразнення думки. В. Симоненко звеличує простих людей, вважаючи, що кожна смертна людина по-своєму безсмертна завдяки своїй праці, своїм внескам у світобудову.

г) прислівник – дієслово, наприклад: *Чи він умер **всерйоз**, / Чи тільки **прикидається** [5, 40].*

Отже, антоніми в українській поезії ХХ ст. найчастіше виражаються іменниковими та дієслівними антонімічними парами, рідше – прикметниковими та прислівниковими, а також числівниковими, займенниковими та прийменниковими. У поетичних творах вживаються не лише протиставлення окремого слова слову, наявні також випадки протиставлення слова парі слів або словосполученню, а також використання синонімічної та міжчастиномовної антонімії.

Література

1. Дніпрова хвиля: Хрестоматія нововведення творів до шкільної програми / за ред. П. П. Кононенка. Київ: Радянська школа, 1991. 364 с.
2. Драч І. Лист до калини: Поезії, поеми. Київ: Веселка, 1990. 285 с.
3. Олійник Б. І. Вибрані твори: в 2-х т. Київ: Дніпро, 1985. Т. 1. 269 с.

4. Письменники Радянської України: Збірник поезій. Київ: Радянський письменник, 1989. 407 с.
5. Симоненко В. Лебеді материнства. Дніпропетровськ: Промінь, 1989. 224 с.
6. Симоненко В. А. Поезії. Київ: Радянський письменник, 1984. 246 с.
7. Тичина П. Г. Десь на дні мого серця: Поезії. Київ: Радянський письменник, 1991. 224 с.

Шаповал Н. В.,
магістрант,
Бердянський державний педагогічний університет,
науковий керівник – канд. пед. наук, доцент **Л. О. Алексєєва**

СТРУКТУРА ФРАЗЕОЛОГИЧЕСКИХ ЕДИНИЦ СО ЗНАЧЕНИЕМ ПРОТИВОПОСТАВЛЕНИЯ

Фразеология как самостоятельная лингвистическая дисциплина возникла в 40-х годах XX столетия. В разных источниках фразеологические единицы называются по-разному: «устойчивые сочетания», «неразложимые сочетания», «неизменные выражения», то есть тесные единства, состоящие из нескольких слов и выражающие целостное понятие.

Важный вклад в историю изучения русской фразеологии внесли В. Архангельский, В. Виноградов, В. Жуков, А. Кунин, В. Мокиенко, А. Назарян, Е. Поливанов, Р. Попов, Л. Ройзензон, А. Смирницкий, В. Телия, В. Чернышев, Н. Шанский и многие другие. Изучение особенностей фразеологических единиц, проблем классификации фразеологизмов, особенностей их семантики связано с научными трудами В. Бабайцевой, В. Белошапковой, В. Лебединской, Ю. Неупокоевой, О. Фроловой, А. Чепасовой.

Актуальность статьи заключается в том, что противопоставление активно используется на всех языковых уровнях, поскольку позволяет кратко и образно передать мысль, описать какое-либо явление, дать ему оценку. Цель научной работы – проанализировать фразеологизмы с противопоставлением: знаменательные (предметные, процессуальные, качественно-обстоятельственные, призначные, количественные, модально-междометные, местоименные), определить особенности семантики. Методы исследования – лингвистическое описание языковых фактов, структурно-семантический метод.

В языке существует узкое и широкое понимание фразеологического состава языка. В узком понимании «фразеологический оборот – это воспроизводимая единица языка, обладающая единым, целостным значением, устойчивая по своему компонентному составу» [2, 120]. В широком понимании к фразеологии относятся следующие типы: идиомы – *от ворот поворот (отказ)*; фразеологические сочетания: *повесить нос, первая ласточка*; пословицы: